

Wyrok z dnia 29 stycznia 2008 r.

I UK 239/07

Wdowa po prokuratorze, zmarłym przed 1 stycznia 1998 r., mogła z tym dniem nabyć na podstawie art. 6 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 124, poz. 782 ze zm.) uposażenie rodzinne pod warunkiem faktycznego pobierania przed 1 stycznia 1998 r. renty rodzinnej w związku ze śmiercią męża byłego prokuratora.

Przewodniczący SSN Romualda Spyt, Sędziowie SN: Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Zbigniew Hajn.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 29 stycznia 2008 r. sprawy z powództwa Emilii S. przeciwko Prokuraturze Okręgowej w K. o uposażenie rodzinne z wyrównaniem, na skutek skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 28 lutego 2007 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wyrokiem z 15 czerwca 2005 r. [...] oddalił odwołanie Emilii S. od decyzji Prokuratora Okręgowego w K. z 30 marca 2004 r., którą odmówiono wnioskodawczyni przyznania prawa do uposażenia rodzinnego po zmarłym mężu Ludwiku S., byłym prokuratorze Prokuratury Wojewódzkiej w K. Sąd Okręgowy ustalił, że decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w K. z 15 września 1997 r. przyznano Emilii S. rentę rodzinną po zmarłym mężu. Wypłata świadczenia została jednak zawieszona z uwagi na fakt, że pobierana przez nią od 1 grudnia 1995 r. emerytura była dla niej korzystniejsza. Mąż wnioskodawczyni, Ludwik S., był prokuratorem Prokuratury Wojewódzkiej w K. i od 1 lutego 1975 r. pobierał emeryturę. Zmarł 18 kwietnia 1996 r. w wieku 88 lat.

Oddalając odwołanie Sąd Okręgowy powołał się na treść art. 211 § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.) oraz § 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu ustalania i wypłacania uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziom i prokuratorom w stanie spoczynku oraz członkom ich rodzin (Dz.U. Nr 130 poz. 869). Sąd stwierdził, że wnioskodawczynie nie spełniała określonych w tych przepisach warunków do otrzymania uposażenia rodzinnego po zmarłym mężu. W dniu 1 stycznia 1998 r. wnioskodawczynie pobierała emeryturę z ubezpieczenia społecznego, a nie rentę rodzinną, wymaganą (przez powołane wyżej rozporządzenie) jako warunek przyznania prawa do uposażenia rodzinnego.

W apelacji od tego wyroku Emilia S. zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez błędną interpretację § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu ustalania i wypłacania uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziom i prokuratorom w stanie spoczynku oraz członkom ich rodzin. Wnioskodawczynie wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia i przyznanie jej prawa do uposażenia rodzinnego po zmarłym mężu. Podkreśliła, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w K. decyzją z 15 września 1997 r. przyznał jej prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu, a fakt zawieszenia wypłaty tego świadczenia nie ma znaczenia dla nabycia uprawnień do uposażenia rodzinnego.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wyrokiem z 28 lutego 2007 r. [...] oddalił apelację wnioskodawczynie. Sąd Apelacyjny w całości podzielił poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne oraz ocenę prawną co do tego, że wnioskodawczynie nie spełniała 1 stycznia 1998 r. warunków koniecznych do nabycia dochodzonego świadczenia. Przepis art. 62a ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 21 poz. 206 ze zm.) w zakresie uposażeń rodzinnych przysługujących członkom rodzin zmarłych prokuratorów lub prokuratorów w stanie spoczynku odsyła do przepisów regulujących uprawnienia członków rodzin zmarłych sędziów (w tym do art. 102 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych). Możliwość pobierania uposażeń rodzinnych przez członków rodzin zmarłych sędziów została wprowadzona przez ustawę z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 124, poz. 782), którą dodano do ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jed-

nolity: Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) art. 78², który przewidywał, między innymi, że w razie śmierci sędziego albo sędziego w stanie spoczynku członkom jego rodziny spełniającym warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej, w myśl przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, przysługuje uposażenie rodzinne. Regulacja ta weszła w życie 1 stycznia 1998 r. We wcześniejszym okresie (przed 1 stycznia 1998 r.) członkom rodzin zmarłych sędziów i prokuratorów przysługiwała renta rodzinna, wypłacana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy nowelizującej z 28 sierpnia 1997 r., przepisy art. 78² ustawy z 20 czerwca 1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych miały zastosowanie również do osób, które przed dniem wejścia w życie omawianej nowelizacji, wskutek śmierci sędziego lub prokuratora, pobierały rentę rodzinną. Szczegółowe zasady ustalania uposażeń sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażeń rodzinnych członków ich rodzin określone zostały w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. Na podstawie § 1 pkt 1 lit. e tego rozporządzenia, osobą uprawnioną do uposażenia jest, między innymi, członek rodziny zmarłego sędziego lub prokuratora, pobierający z tego tytułu przed 1 stycznia 1998 r. rentę rodzinną z ubezpieczenia społecznego. Przesłanką konieczną do nabycia prawa do uposażenia rodzinnego jest zatem pobieranie przez uprawnionego przed tą datą renty rodzinnej z tytułu śmierci sędziego lub prokuratora.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego wnioskodawczyni nie spełniła tego wymagania. Przed 1 stycznia 1998 r. wnioskodawczyni miała wprawdzie ustalone prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu, jednakże wypłata tego świadczenia była zawieszona. W tym czasie korzystniejsza dla wnioskodawczyni była wypłata przysługującej jej emerytury. Skoro zatem skarżąca nie pobierała renty rodzinnej, to obecnie nie jest uprawniona do uposażenia rodzinnego. Zdaniem Sądu, z rozważanego punktu widzenia samo nabycie prawa do renty rodzinnej nie jest wystarczające. Zarówno treść art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, jak i treść § 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r., nie pozostawiają w tej kwestii żadnych wątpliwości. Przepisy te, z uwagi na ich charakter, podlegają ścisłej interpretacji, a ich jednoznaczne brzmienie nie daje podstaw do stwierdzenia prawa do uposażenia rodzinnego dla wszystkich osób, które spełniają warunki do renty rodzinnej, bez względu na datę zgonu członków ich rodzin, którym ustawa przyznała prawo do uposażenia w stanie spoczynku.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pełnomocnik wnioskodawczyni, zaskarżając wyrok ten w całości. Jako podstawy skargi kasacyjnej przytoczył naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie: 1) art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw oraz § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu ustalania i wypłacania uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziom i prokuratorom w stanie spoczynku oraz członkom ich rodzin, polegające na przyjęciu, że określony w tych przepisach warunek nabycia prawa do uposażenia rodzinnego po zmarłym przed dniem 1 stycznia 1998 r. prokuratorze nie jest spełniony także w przypadku, gdy żona zmarłego prokuratora miała ustalone przed dniem 1 stycznia 1998 r. prawo do renty rodzinnej po swoim mężu; 2) art. 102 § 1 i art. 211 § 2 w związku z art. 103 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, polegające na niezastosowaniu art. 211 wymienionej ustawy i w konsekwencji uznaniu, że przepisy § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu ustalania i wypłacania uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziom i prokuratorom w stanie spoczynku oraz członkom ich rodzin nie są sprzeczne z art. 102 § 1 powyższej ustawy i jako takie pozostają w mocy.

Pełnomocnik skarżącej wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania umotywowana występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz potrzebą wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej zakwestionowano przyjętą przez Sąd Apelacyjny wykładnię art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw oraz § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 1997 r. w zakresie pojęcia „pobieranie renty rodzinnej”. Sąd Apelacyjny przyjął, że z przepisów tych wynika jednoznaczny warunek, aby członek rodziny zmarłego prokuratora, ubiegający się o przyznanie prawa do uposażenia rodzinnego po zmarłym przed 1 stycznia 1998 r. prokuratorze, faktycznie pobierał świadczenie w postaci renty rodzinnej, a samo ustalenie przed tą datą prawa do renty rodzinnej po zmarłym prokuratorze jest niewystarczające. Zdaniem pełnomocnika skarżącej, jest to pogląd błędny. Powołując się

na wyrok Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2002 r., II UKN 381/2001, OSNP 2004 nr 2, poz. 37, pełnomocnik skarżącej stwierdził, że - zdaniem wnioskodawczynie - wystarczające dla nabycia przez nią uprawnień do uposażenia rodzinnego po jej zmarłym mężu jest samo ustalenie przed 1 stycznia 1998 r., w drodze decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, jej prawa do renty rodzinnej. Fakt zawieszenia jej wypłaty dla spełnienia tego warunku nie ma żadnego znaczenia. Uposażenie rodzinne należne członkom rodziny zmarłego sędziego (prokuratora) jest świadczeniem pochodnym od świadczenia ze stosunku pracy (uposażenia prokuratora - jego wynagrodzenia za pracę). Nie można więc traktować uposażenia rodzinnego jak renty rodzinnej. W związku z tym, że przed wejściem w życie ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw prokuratorzy i członkowie ich rodzin uzyskiwali prawo do emerytury, renty lub renty rodzinnej na zasadach określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym (emerytalnym i rentowym) i nie mieli dla nich innego wyodrębnionego systemu ubezpieczeń społecznych, powołana ustawa nowelizująca wprowadziła dla nich prawo do uposażenia związanego z przejściem w stan spoczynku, określając warunki nabycia tego prawa. Wnioskodawczynie przed wejściem w życie ustawy z 28 sierpnia 1997 r. nabyła prawo do renty rodzinnej po swoim mężu, co zostało ustalone w decyzji ZUS. Zgodnie z wówczas obowiązującymi przepisami zaopatrzenia emerytalnego, w przypadku zbiegu prawa do dwóch świadczeń, np. emerytury i renty rodzinnej, ZUS wypłacał świadczenie ustalone w wyższej wysokości (korzystniejsze dla ubezpieczonego), a zawieszał wypłatę drugiego świadczenia. Zdaniem wnioskodawczynie, ustawodawca - posługując się w art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r., a następnie w § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r., pojęciem pobierania renty rodzinnej - nie miał na myśli faktycznej wypłaty tego świadczenia, a jedynie ustalenie w drodze decyzji odpowiedniego organu administracyjnego prawa do takiego świadczenia. Skoro bowiem uposażenie rodzinne ma być pochodną prawa do wynagrodzenia, a w przypadku przejścia w stan spoczynku prawa do emerytury po zmarłym, to decydujące dla stwierdzenia czy spełnione zostały przesłanki do jego nabycia jest ustalenie czy przed 1 stycznia 1998 r. wydana została decyzja ustalająca prawo do renty rodzinnej. Uposażenie rodzinne ma być czymś w rodzaju zamiennika wcześniej przysługującego prawa do renty rodzinnej. Gdyby bowiem przyjąć rozumowanie Sądów obu instancji, wówczas oznaczałoby to, że człon-

kowe rodziny zmarłego przed 1 stycznia 1998 r. sędziego lub prokuratora pozbawieni zostaliby prawa wcześniej nabytego.

„Z ostrożności procesowej” pełnomocnik skarżącej podniósł, że nawet gdyby uznać wykładnię wymienionych przepisów prezentowaną przez Sądy obu instancji za prawidłową, to § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. nie może mieć zastosowania do sytuacji wnioskodawczynie, ponieważ ze względu na treść art. 211 § 2 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych przestał obowiązywać jako sprzeczny z art. 102 tej ustawy. Skoro ustawodawca zdecydował się bezpośrednio w ustawie Prawo ustroju sądów powszechnych, której przepisy w tym zakresie stosuje się również do prokuratorów, uregulować zasady nabywania prawa do uposażenia rodzinnego (art. 102 § 1), to w pierwszej kolejności zastosowanie ma przepis ustawowy. Jeżeli art. 102 § 1 tej ustawy stanowi, że prawo do uposażenia rodzinnego nabywają ci członkowie rodziny zmarłego, którzy spełniają warunki do uzyskania po nim renty rodzinnej, to nie ulega wątpliwości, że w sprzeczności z nim pozostaje § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r., uzależniający nabycie prawa do uposażenia rodzinnego od pobierania renty rodzinnej przed 1 stycznia 1998 r. Przepis rozporządzenia mógłby pozostać w mocy tylko wtedy, gdyby art. 102 § 1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych nie określał warunków nabycia prawa do uposażenia rodzinnego. Prawidłowe zastosowanie do sytuacji wnioskodawczynie art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych prowadzi do wniosku, że spełniając warunki do nabycia prawa do renty rodzinnej po swoim mężu, które zostało ustalone decyzją ZUS, wnioskodawczynie tym samym spełniła zgodnie z tym przepisem warunki do nabycia prawa do uposażenia rodzinnego. Istotne z tego punktu widzenia jest, że § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. nie został powtórzony w art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, jak to miało miejsce w art. 78² ustawy z 20 czerwca 1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych. Biorąc pod uwagę ogólną - konstytucyjną - zasadę nadrzędności ustaw w stosunku do aktów wykonawczych (rozporządzeń) należy przyjąć, że do ustalenia prawa wnioskodawczynie do uposażenia rodzinnego powinien mieć zastosowanie 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo ustroju sądów powszechnych z pominięciem § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Prokurator Okręgowy w Krakowie wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw. Kwestią wymagającą rozstrzygnięcia w rozpoznawanej sprawie była wykładnia dwóch przepisów - art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw oraz § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu ustalania i wypłacania uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziom i prokuratorom w stanie spoczynku oraz członkom ich rodzin - oraz ich zastosowanie do ustalonego stanu faktycznego.

Pierwszy z tych przepisów przewidywał, że art. 78² - dodany do ustawy z 20 czerwca 1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych poczynając od 1 stycznia 1998 r. - ma zastosowanie również do osób, które przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, wskutek śmierci sędziego lub prokuratora, „pobierały rentę rodzinną”. Drugi z kolei stanowi, że ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o osobie uprawnionej, rozumie się przez to członka rodziny zmarłego sędziego lub prokuratora, „pobierającego z tego tytułu przed dniem 1 stycznia 1998 r. rentę rodzinną z ubezpieczenia społecznego”. Kluczowe znaczenie miała w związku z tym wykładnia sformułowania „osoba pobierająca rentę rodzinną”. Z przytoczonych przepisów wynika bowiem jednoznacznie, że uposażenie rodzinne przysługuje tylko tym osobom (członkom rodzin sędziów i prokuratorów zmarłych przed 1 stycznia 1998 r.), które przed 1 stycznia 1998 r. pobierały renty rodzinne z tytułu śmierci sędziego lub prokuratora.

Zgodnie z ustalonym i bezspornym w sprawie stanem faktycznym, decyzją organu rentowego z 15 września 1997 r. ustalono wnioskodawczyni Emilii S. prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu Ludwiku S. Tą samą decyzją zawieszono jednak wypłatę tego świadczenia, ponieważ emerytura, jaką wnioskodawczyni pobierała od 1 grudnia 1995 r., była świadczeniem korzystniejszym. Organ rentowy nigdy nie podjął wypłaty renty rodzinnej. Wnioskodawczyni nie pobierała zatem renty rodzinnej po zmarłym mężu, choć miała ustalone do niej prawo. Natomiast mąż wnioskodawczyni Ludwik S., były prokurator Prokuratury Wojewódzkiej w K., od 1 lutego 1975 r.

pobierał emeryturę. Zmarł 18 kwietnia 1996 r. Nigdy nie pobierał uposażenia wynikającego z uprawnienia do stanu spoczynku, ponieważ zmarł zanim przepisy o stanie spoczynku zostały uchwalone i weszły życie.

Do sytuacji wnioskodawczynie nie miał i nie mógł mieć zastosowania ani art. 78² ustawy z 20 czerwca 1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych - dodany do tej ustawy poczynając od 1 stycznia 1998 r. ustawą z 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych - ani, tym bardziej, art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych. Obydwa te przepisy - art. 78² i art. 102 § 1 - dotyczyły lub dotyczą sytuacji członków rodziny zmarłego sędziego (odpowiednio prokuratora) lub sędziego w stanie spoczynku (odpowiednio prokuratora w stanie spoczynku), jeżeli jego śmierć nastąpiła po wejściu w życie tych przepisów, czyli odpowiednio poczynając od 1 stycznia 1998 r. (jeżeli chodzi o art. 78² ustawy z 20 czerwca 1985 r.) albo od 1 października 2001 r. (jeżeli chodzi o art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r.). Tymczasem śmierć męża wnioskodawczynie nastąpiła 18 kwietnia 1996 r., czyli zanim do Prawa o ustroju sądów powszechnych została wprowadzona instytucja stanu spoczynku. Zmarły mąż wnioskodawczynie nigdy nie pobierał uposażenia z tytułu stanu spoczynku. Dlatego jej uprawnienie do uposażenia rodzinnego nie może wynikać z przepisów, które weszły w życie i zaczęły obowiązywać w czasie, gdy jej mąż już nie żył.

Z treści art. 78² ustawy z 20 czerwca 1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych jednoznacznie wynika, że regulują one uprawnienia członków rodziny zmarłego sędziego lub sędziego w stanie spoczynku (odpowiednio zmarłego prokuratora lub prokuratora w stanie spoczynku), czyli członków rodziny osób, które co najmniej w dniu 1 stycznia 1998 r. (w dniu 1 października 2001 r.) pełniły urząd sędziego (prokuratora) albo po 1 stycznia 1998 r. (po 1 października 2001 r.) uzyskały status sędziego w stanie spoczynku (prokuratora w stanie spoczynku). Zmarły mąż wnioskodawczynie nie pełnił urzędu prokuratora w dniu 1 stycznia 1998 r. ani, tym bardziej, nie uzyskał w tej dacie uprawnień prokuratora w stanie spoczynku. W związku z tym ewentualne uprawnienia samej wnioskodawczynie do otrzymania uposażenia rodzinnego mogą być rozważane wyłącznie w oparciu o art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (por. podobny pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 12 października 2000 r., III AUa 1160/00, OSA 2001 nr 3,

poz. 13, a także w wyroku Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2002 r., II UKN 381/01, OSNP 2004 nr 2, poz. 37). Rozpatrując prawo do uposażenia rodzinnego w sytuacji innej niż uregulowana wprost w art. 78² ustawy z 20 czerwca 1995 r., czyli wówczas, gdy śmierć sędziego (odpowiednio prokuratora) nastąpiła przed wejściem w życie ustawy nowelizującej z 28 sierpnia 1997 r., należy uwzględnić przepis przejściowy, pozwalający na zastosowanie instytucji uposażenia wynikającego ze stanu spoczynku oraz uposażenia rodzinnego także w odniesieniu do osób, które nie spełniały wymagań określonych w art. 78² Prawa o ustroju sądów powszechnych. Tym przepisem jest art. 6 ustawy nowelizującej z 28 sierpnia 1997 r., składający się z dwóch osobnych ustępów, z których każdy stanowi osobny tytuł prawa do uposażenia dla określonych w nim odrębnie podmiotów. W uzasadnieniu wyroku z 12 czerwca 2002 r., II UKN 381/01, Sąd Najwyższy stwierdził, że nie jest dopuszczalne wywodzenie prawa pochodnego do uposażenia rodzinnego, wynikającego z hipotetycznego uprawnienia sędziego (prokuratora) do stanu spoczynku, którego sędzia (prokurator) nie nabył umierając przed 1 stycznia 1998 r. To, że sędzia (prokurator) - gdyby żył - nabyłby prawo do uposażenia w stanie spoczynku, nie powoduje przejścia tego jego prawa na wdowę. Może ona uzyskać tylko tyle praw, ile miał jej zmarły mąż. Uprawnienia wnioskodawczynie do uposażenia rodzinnego mogą być zatem rozważane wyłącznie na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r., zgodnie z którym, prawo do uposażenia rodzinnego nabywają osoby, które przed dniem 1 stycznia 1998 r. pobierały rentę rodzinną po zmarłych osobach, będących w dacie zgonu sędziami lub prokuratorami. Należy przy tym podkreślić, że w uzasadnieniu wyroku z 12 czerwca 2002 r., II UKN 381/01, Sąd Najwyższy przyjął, iż w art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. chodzi o śmierć sędziego lub prokuratora pozostającego w chwili śmierci w służbie, a nie sędziego lub prokuratora, który w chwili śmierci był uprawniony do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy. Podzielenie tego poglądu musiałoby oznaczać, że wnioskodawczynie nie przysługuje uprawnienie do uposażenia rodzinnego już tylko z tej przyczyny, że jej zmarły mąż przeszedł jako prokurator na emeryturę w 1975 r., a w chwili śmierci w 1996 r. był od ponad dwudziestu lat emerytem.

Wnioskodawczynie nie pobierała renty rodzinnej po zmarłym mężu, chociaż miała ustalone prawo do takiej renty. Okoliczność ta nie uzasadnia jednakże przyjęcia, że przysługuje jej prawo do uposażenia rodzinnego. Prawo wnioskodawczynie do uposażenia rodzinnego może być oceniane wyłącznie na podstawie art. 6 ust. 2

ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, a nie na podstawie art. 78² wprowadzonego tą ustawą do ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych. Przepis art. 6 ust. 2 odrębnie reguluje prawo do uposażenia rodzinnego dla osób pozostałych po zmarłych przed 1 stycznia 1998 r. sędziach i prokuratorach. Przepis ten jednoznacznie stwierdza, że prawo to przysługuje tylko tym osobom, które przed 1 stycznia 1998 r. pobierały renty rodzinne po zmarłych sędziach lub prokuratorach. Analogicznie kwestię tę regulują przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. Przepis art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r., z uwagi na jego charakter, podlega ścisłej interpretacji. W obowiązującym brzmieniu nie stanowi i nie może stanowić podstawy prawnej dla stwierdzenia prawa do uposażenia rodzinnego dla wszystkich osób, spełniających warunki do renty rodzinnej po zmarłych sędziach i prokuratorach. Gdyby tak było, to wówczas przepis ten byłby zbędny i wystarczyłoby, aby w ustawie nowelizującej Prawo o ustroju sądów powszechnych przewidziano ogólnie prawo do uposażenia wynikającego ze stanu spoczynku dla byłych sędziów i prokuratorów (pobierających dotychczas emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy), jak i dla członków ich rodzin, na zasadach przewidzianych w art. 78² Prawa o ustroju sądów powszechnych, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. i nadanym ustawą z 28 sierpnia 1997 r. Tymczasem, wyraźnie zróżnicowano sytuację członków rodzin sędziów i prokuratorów, którzy zmarli przed 1 stycznia 1998 r., oraz członków rodzin sędziów i prokuratorów w stanie czynnym oraz sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku, którzy zmarli poczynając od 1 stycznia 1998 r. Rozróżnienie to jest istotne, gdy zważy się na charakter uposażenia rodzinnego, którego ustawowym celem jest zastąpienie wynagrodzenia należnego sędziemu lub prokuratorowi albo uposażenia związanego ze stanem spoczynku sędziego lub prokuratora, a w przypadku ich zgonu, zastąpienie pobieranej przez uprawnione osoby renty rodzinnej tym uposażeniem. Celem ustawy nowelizującej Prawo o ustroju sądów powszechnych i wprowadzającej instytucję stanu spoczynku nie było bowiem przyznanie uprawnień do uposażenia rodzinnego wszystkim osobom, które spełniają warunki do renty rodzinnej, bez względu na datę zgonu sędziego lub prokuratora. Sposób, w jaki skarżąca powołuje się na obowiązujący stan prawny wskazuje, że utożsamia ona swoją sytuację z sytuacją osób, które nabyły prawo do uposażenia rodzinnego w związku ze śmiercią sędziego lub prokuratora po 1 stycznia 1998 r. Stanowisko to jest błędne.

Zarówno treść art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, jak i treść § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r., nie pozostawiają w tej kwestii żadnych wątpliwości. Przepisy te, z uwagi na ich charakter, podlegają ścisłej interpretacji, a ich jednoznaczne brzmienie nie daje podstaw do stwierdzenia prawa do uposażenia rodzinnego wszystkich osób, które spełniają warunki do renty rodzinnej, bez względu na datę zgonu sędziów i prokuratorów, którym ustawa przyznała prawo do uposażenia w stanie spoczynku.

Zarzut naruszenia art. 102 § 1 i art. 211 § 2 w związku z art. 103 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, które - zdaniem skarżącej - miałyby polegać na niezastosowaniu art. 211 § 1 wymienionej ustawy i w konsekwencji uznaniu, że przepisy § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. nie są sprzeczne z art. 102 § 1 powyższej ustawy i jako takie mogą być zastosowane do sytuacji wnioskodawczynie, jest bezzasadny. Do sytuacji wnioskodawczynie w ogóle nie ma i nie może mieć zastosowania art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, ponieważ dotyczy on członków rodzin sędziów i sędziów w stanie spoczynku (odpowiednio prokuratorów i prokuratorów w stanie spoczynku), którzy zmarli poczynając od 1 października 2001 r., czyli od dnia wejścia w życie tej ustawy. Tymczasem mąż wnioskodawczynie zmarł w 1996 r. Niezgodność § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. z art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r., polegająca na tym, że w pierwszym przepisie mowa jest o członkach rodzin zmarłych sędziów lub prokuratorów, pobierających z tego tytułu przed dniem 1 stycznia 1998 r. rentę rodzinną z ubezpieczenia społecznego, a w drugim o członkach rodzin zmarłych sędziów i sędziów w stanie spoczynku (odpowiednio prokuratorów i prokuratorów w stanie spoczynku) spełniających warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jest o tyle nieistotna, że podstawą ewentualnego przyznania wnioskodawczynie uposażenia rodzinnego nie mógł być art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, a jedynie i wyłącznie art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, a z tym ostatnim przepisem ustawowym § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. był i jest całkowicie zgodny - w obu bowiem przewidziano, że uposażenie rodzinne będzie przysługiwało jedynie tym człon-

kom rodzin zmarłych przed 1 stycznia 1998 r. sędziów lub prokuratorów, którzy przed 1 stycznia 1998 r. pobierali z tego tytułu rentę rodzinną z ubezpieczenia społecznego.

Podmiotowe ograniczenie prawa do uposażenia rodzinnego jedynie do tych członków rodzin zmarłych przed 1 stycznia 1998 r. sędziów i prokuratorów, którzy faktycznie pobierali z tego tytułu rentę rodzinną - chociaż w przypadku członków rodzin zmarłych poczynając od 1 stycznia 1998 r. sędziów i sędziów w stanie spoczynku (odpowiednio prokuratorów i prokuratorów w stanie spoczynku) przesłanką przyznania uposażenia rodzinnego jest spełnianie warunków wymaganych do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (art. 78² § 1 ustawy z 20 czerwca 1985 r.) lub przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r.) - należy potraktować jako świadomy zabieg legislacyjny. Skoro w tej samej ustawie z 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw przewidziano jednocześnie w art. 1 pkt 8 (którym do ustawy z 20 czerwca 1985 r. dodano art. 78²), że uposażenie rodzinne przysługuje w razie śmierci sędziego albo sędziego w stanie spoczynku członkom jego rodziny „spełniającym warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej, w myśl przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin”, oraz w art. 6 ust. 2, że przepisy art. 78² ustawy z 20 czerwca 1985 r. mają zastosowanie również do osób, które przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej (czyli przed 1 stycznia 1998 r.), wskutek śmierci sędziego lub prokuratora, „pobierały rentę rodzinną”, to należy uznać, że ustawodawca świadomie i celowo ograniczył prawo do uposażenia rodzinnego (ściśle związanego z nowo wprowadzoną instytucją stanu spoczynku sędziów i prokuratorów) tylko do niektórych członków rodzin zmarłych przed 1 stycznia 1998 r. sędziów i prokuratorów, którym nigdy stan spoczynku nie przysługiwał.

Zagadnienie dotyczące tego, czy takie ustawowe zróżnicowanie było usprawiedliwione, nie podlega ocenie w postępowaniu kasacyjnym w rozpoznawanej sprawie, ponieważ w skardze kasacyjnej nie podniesiono żadnych argumentów odnoszących się do równego traktowania podmiotów prawa (art. 32 Konstytucji). Uposażenie rodzinne należne członkom rodziny zmarłego sędziego lub sędziego w stanie spoczynku (odpowiednio prokuratora lub prokuratora w stanie spoczynku) nie jest rentą rodzinną należną członkom rodziny zmarłego pracownika (także emeryta lub rencisty). Renta rodzinna to świadczenie z ubezpieczenia społecznego przysługujące

z tytułu utraty żywiciela, pochodne od wynagrodzenia za pracę albo świadczenia z ubezpieczenia społecznego (emerytury lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy). Uposażenie rodzinne jest świadczeniem także pochodnym, ale od świadczenia ze stosunku służbowego sędziego (uposażenia sędziego - jego wynagrodzenia za pracę lub uposażenia sędziego w stanie spoczynku). Poza odesłaniem szczegółowym do przepisów ubezpieczeniowych w zakresie warunków uprawniających członka rodziny do świadczenia (art. 78² § 1 ustawy z 20 czerwca 1985 r., art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r.) nie ma żadnych innych normatywnych przesłanek do traktowania uposażenia rodzinnego jak renty rodzinnej. Funkcjonalne podobieństwo obu tych świadczeń nie zmienia ich prawnego charakteru i nie uzasadnia przenoszenia zasad oraz rozwiązań legislacyjnych właściwych stosunkom ubezpieczenia społecznego (renta rodzinna) na stosunki zobowiązaniowe prawa pracy (uposażenie rodzinne). Sędziowskie uposażenie rodzinne nie jest świadczeniem z ubezpieczenia społecznego i zasady dotyczące tej dyscypliny prawa nie mogą być na nie przenoszone (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów z 21 kwietnia 1999 r., III ZP 6/99, OSNAPiUS 1999 nr 19, poz. 619, wyrok Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2002 r., II UKN 381/01, OSNP 2004 nr 2, poz. 37). Skoro uposażenie rodzinne jest świadczeniem pochodnym od świadczenia ze stosunku służbowego sędziego lub prokuratora: uposażenia sędziego (jego wynagrodzenia za pracę) albo uposażenia sędziego w stanie spoczynku (odpowiednio uposażenia prokuratora albo uposażenia prokuratora w stanie spoczynku), to wnioskodawczyni świadczenie to w ogóle by nie przysługiwało, gdyby nie przepis przewidujący w sposób szczególny i wyjątkowy przyznanie tego uprawnienia także członkom rodzin sędziów i prokuratorów zmarłych przed 1 stycznia 1998 r. (a mianowicie art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw), ponieważ jej zmarły mąż w chwili śmierci nie pobierał ani uposażenia prokuratora, ani uposażenia prokuratora w stanie spoczynku, lecz emeryturę z powszechnego ubezpieczenia społecznego na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, co wynikało z faktu, że w chwili wejścia w życie przepisów o stanie spoczynku oraz uposażeniu spoczynkowym i uposażeniu rodzinnym (co nastąpiło 1 stycznia 1998 r.) już nie żył. Ze względów społecznych w myśl art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. objęto uprawnieniem do uposażenia rodzinnego także osoby, które przed 1 stycznia 1998 r., wskutek śmierci sędziego lub prokuratora, pobierały rentę rodzinną po zmarłym. Nie objęto nim innych osób, na przykład

tych, które pobierały w tym czasie swoją własną emeryturę albo miały do niej uprawnienia. Szczególny i wyjątkowy przepis - rozciągający uprawnienie do uposażenia rodzinnego także na członków rodzin sędziów i prokuratorów zmarłych przed 1 stycznia 1998 r., którzy w chwili śmierci nie pobierali ani uposażenia, ani uposażenia związanego ze stanem spoczynku - nie może być interpretowany rozszerzająco, co słusznie podkreślił Sąd Apelacyjny, lecz podlega wykładni ścisłej, zgodnej z jego dosłowną treścią. Przepisy o zabezpieczeniu społecznym muszą być wykładane ściśle, nie powinno się stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych.

Zróżnicowanie sytuacji członków rodzin zmarłych sędziów i sędziów w stanie spoczynku (odpowiednio prokuratorów i prokuratorów w stanie spoczynku) w zależności od tego, kiedy nastąpiła śmierć sędziego lub prokuratora (przed 1 stycznia 1998 r. czy też poczynając od 1 stycznia 1998 r., kiedy to weszły w życie przepisy o stanie spoczynku i uposażeniu spoczynkowym oraz uposażeniu rodzinnym) jest wyraźnie widoczne nie tylko wtedy, gdy poddaje się analizie przepisy ustawowe - art. 78² ustawy z 20 czerwca 1985 r. oraz art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. - ale również wówczas, gdy uwzględni się użycie różnych sformułowań w § 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu ustalania i wypłacania uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziom i prokuratorom w stanie spoczynku oraz członkom ich rodzin. Zgodnie z tym przepisem, osobą uprawnioną w rozumieniu rozporządzenia (uprawnioną do otrzymania uposażenia lub uposażenia rodzinnego) jest: a) sędzia w stanie spoczynku, b) prokurator w stanie spoczynku, c) członek rodziny sędziego lub prokuratora zmarłego w czasie służby lub w stanie spoczynku, uprawniony do renty rodzinnej, d) sędzia lub prokurator, który uzyskał prawo do emerytury lub renty przed dniem 1 stycznia 1998 r., jeżeli prawo to nabył zajmując stanowisko sędziego lub prokuratora, e) członek rodziny zmarłego sędziego lub prokuratora, pobierający z tego tytułu przed dniem 1 stycznia 1998 r. rentę rodzinną z ubezpieczenia społecznego. Różnica między sformułowaniami z § 1 pkt 1 lit. c (członek rodziny sędziego lub prokuratora zmarłego w czasie służby lub w stanie spoczynku, „uprawniony do renty rodzinnej”) oraz z § 1 pkt 1 lit. e (członek rodziny zmarłego sędziego lub prokuratora, „pobierający z tego tytułu przed dniem 1 stycznia 1998 r. rentę rodzinną z ubezpieczenia społecznego”) odzwierciedla różnicę między przepisami ustawowymi - art. 78² ustawy z 20 czerwca

1985 r. oraz art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. Pierwszy z nich dotyczy członków rodzin sędziów i prokuratorów zmarłych w czasie służby lub w stanie spoczynku poczynając od 1 stycznia 1998 r., drugi członków rodzin sędziów i prokuratorów zmarłych przed 1 stycznia 1998 r. Mąż wnioskodawczynie zmarł przed 1 stycznia 1998 r., przebywając od 20 lat na emeryturze, wnioskodawczynie nigdy nie pobierała po nim renty rodzinnej w związku z jego śmiercią, ponieważ jeszcze przed jego śmiercią nabyła prawo do własnej emerytury i emeryturę tę pobierała zarówno w chwili jego śmierci, jak i po jego śmierci. Samo ustalenie prawa do renty rodzinnej po zmarłym mężu nie spełnia - jak prawidłowo przyjął Sąd Apelacyjny - przesłanek przewidzianych w art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. oraz w § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r.

Zarzut skargi kasacyjnej, że ten ostatni przepis nie powinien być stosowany do sytuacji wnioskodawczynie, ponieważ jest sprzeczny z art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r., jest całkowicie chybiony. Uprawnienie wnioskodawczynie do uposażenia rodzinnego mogło być rozważane tylko w kontekście przesłanek uzyskania tego prawa przewidzianych w art. 6 ust. 2 ustawy z 28 sierpnia 1997 r., a z tym przepisem ustawowym kwestionowany przez skarżącą § 1 pkt 1 lit. e rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 1997 r. jest w całości zgodny.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

=====